

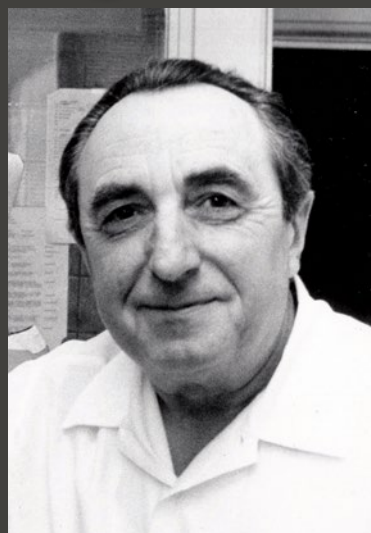
Zdeněk Vacek, Petr Firt

FIRT

Leopold | *generál*

Julius | *politik*

Pavel | *kardiochirurg*

JEDEN ROD V SOUKOLÍ
ČESKOSLOVENSKÝCH DĚJIN

Zdeněk Vacek, Petr Firt

FIRT

Leopold | *generál*

Julius | *politik*

Pavel | *kardiochirurg*

JEDEN ROD V SOUKOLÍ
ČESKOSLOVENSKÝCH DĚJIN

Grada Publishing

Kniha vychází za finanční podpory Středočeského kraje

Středočeský kraj

Ing. Zdeněk Vacek, Ph.D., MUDr. Petr Firt

FIRT

Leopold | generál

Julius | politik

Pavel | kardiochirurg

JEDEN ROD V SOUKOLÍ ČESKOSLOVENSKÝCH DĚJIN

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, Praha 7
obchod@grada.cz, www.grada.cz
tel.: +420 234 264 401
jako svou 9344. publikaci

Odpovědná redaktorka Mgr. Dana Flídrová Šťastná
Fotografie pocházejí z archivu rodiny Firtovy, dále z Literárního archivu
Památníku národního písemnictví v Praze, archivů Památníku Karla Čapka
ve Staré Huti u Dobříše, Martina Nekoly a ČTK
Grafická úprava a sazba Eva Hradiláková
Počet stran 368
První vydání, Praha 2024
Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod a.s.

© Grada Publishing, a.s., 2024

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno. Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků. Automatizovaná analýza textů nebo dat ve smyslu čl. 4 směrnice 2019/790/EU a použití této knihy k trénování AI jsou bez souhlasu nositele práv zakázány.

ISBN 978-80-271-7410-2 (ePub)

ISBN 978-80-271-7409-6 (pdf)

ISBN 978-80-247-4911-2 (print)

OBSAH

PŘEDMLUVA I	POHLED ZPRAVODAJCE	11
PŘEDMLUVA II	OSOBNÍ VZPOMÍNKA	13
ÚVODEM...	SKROMNÝ HRDINA NA PERIMETRU	15
KAPITOLA 1 KLIKATÁ CESTA LEA A JULKA ZE SESTROUNĚ DO PRAHY		
Kořeny rodu		19
Nadějný medik		21
Nestudijní typ		26
KAPITOLA 2 MLADÝ LÉKAŘ MLADÉ REPUBLIKY		
Bez protekce? Na periferii!		29
U pokladny stál		32
KAPITOLA 3 JULEK „ŠPIRITUSNÍKEM“		
Za oponou byznysu a politiky		37
Prokuristou i odborářem		41
KAPITOLA 4 CELOŽIVOTNÍ PŘÁTELÉ ZE SVĚTA KNIH		
U Stránských		45
Kumpán i patron Zdeněk Bořek-Dohalský		47
Muž Přítomnosti Ferdinand Peroutka		49
Slušný člověk Karel Čapek		52
„Ukradená“ Bílá nemoc		57
KAPITOLA 5 JULEK A „ČTYŘI DOMY“		
Do čela koncernu Lidových novin		61
Causa Aventinum		63
Cena lidová, náklad statisícový		65
Okno do Evropy		67

Muž nepražského vzhledu	69
Podporovatel nezaměstnaných i umělců	71
Generálním ředitelem na Národní 9	73
Táflruna & Kadelík	77
Radioaktivní Firt	81
Britská spojka Lockhart	82

KAPITOLA 6 OSUDNÝ OSMATŘICÁTÝ

Locarnizování	85
„Hoši, reálně nemáme presidenta“	86
Julek a válečná strana	88
O nás bez nás	92
Vytí s vlky	93
Mnichovský komplex	95
Julius Václav	96
Umělec mezi lékaři	98
Leopoldova vzpomínka	102
Konec starých časů	104

KAPITOLA 7 BRATŘI V PROTEKTORÁTNÍ PASTI

V šoku z okupace	107
Praha – Strž – Osov – Praha	108
Osudy přátel	111
Spravedlivá Milena mezi národy	113
Polské útočiště	114
Směr Paříž	116
Londýn, volba rozumu	117
Eda maká	119
Strasti MUDr. Firta	121
Svědectví z dopisů	123
Balkánská cesta	125
Do cizinecké legie?	126

KAPITOLA 8 OD EUFRATU AŽ PO BENGHAZI

Nová etapa	129
Deziluze	134

Leda pár děr v zemi	137
Sýrie, album tropických chorob	138
Tobruk poprvé	141
For Princes only	146
Jakpak je dnes u nás doma?	148
Busta kontra gestapo	151
Dělostřelci 200. pluku	152
Do Anglie!	156

KAPITOLA 9 **SPOLEČNĚ V ALBIONU**

Rozjezdy v exilu	159
Do Paříže	160
Péče o české umělce	162
Opět vydavatelem	164
Konec „války v sedě“	166
K moři!	168
Zpátky v Anglii	171
Členem Státní rady	172
Není nad dobrou adresu	174
Setkání bratří	177
Hammersmith	180
Letecky do Prahy	184

KAPITOLA 10 **TŘI ROKY TŘETÍ REPUBLIKY**

Rudé korouhvičky	187
Smlouva se Stalinem	189
Klapálek na bílém koni	191
Leopold velitelem ve Střešovicích	192
Medik Pavel	197
Expozitura U Drahomířina sloupu	201
Agentem OSS & CIA	206

KAPITOLA 11 **DOMÁCÍ INTERMEZZO: ŠEDOU EMINENCÍ ČSNS**

Úvahy o Benešovi	207
Uklidňujte Zenkla!	208
Tiskový koncern Melantrich	212

Poslancem	216
Causy Baťa a Schwarzenberg	218
Spirituálně-elitářský socialismus	222
Marshallův plán	224
Ovládnutí bezpečnostních složek	226
„Fierlinger je svině“	229

KAPITOLA 12 ÚNOROVÁ PROHRA, BŘEZNOVÝ ÚTĚK

Potřebujeme aféru!	233
Lámání chleba: spor o SNB	234
Jen aby se neuklouzlo!	235
Chci to slyšet jasně, Ludvíčku	238
Žlučnicková kolika	239
Je po všem	242
Bratři naposledy spolu	243
Vábničky vítězů	245
Únik v motorovém prostoru	247
StB tápe a pátrá	249
Zprávy přes železnou oponu	250
Francouzská spojka	252
Žlutý Tudor	254
Korespondence s Churchillem?	256
Finský doslov k únoru	258

KAPITOLA 13 MEDICÍNA ŽIVOTNÍM POSLÁNÍM TŘÍ GENERACÍ

Poúnorové Československo	259
Ve víru armádních čistek	261
Mouření Svoboda posloužil... ..	264
Sportovec a medik	267
Svatba i noví příbuzní Prüllovi	269
Linka Vršovice–Krč	273
Do Berlína s rodinou	275
Šťastné chvíle s dědečkem	277
Kondolence ze zámorí	280
Okupace pohledem z Jičína a Prahy	282

KAPITOLA 14 VE SVOBODNÉ EVROPE

Exkurze časopisu Student	285
Sedm let ve stínu deportace	287
Čajový labužník	291
Lepší než internace!	292
Práce pro Svobodnou Evropu	294
Tažení za svobodu	296
Proti prvomájovému průvodu	298
Mladý tygr Tigrid	299
Zohyzdit Peroutku?	300
Firt v hledáčku vnitra	302
Penzistou až na druhý pokus	305
Miloš & Václavové Havlové	307
Úvahy o návratu	313

KAPITOLA 15 CAUSA MINAŘÍK

Herec i Ulyxes na scéně!	315
Snaživý agent	317
Důvěra starého muže	320
Tisková konference	323
Smrt po třiceti letech exilu	325
Tajný deník dr. Firta	326
Knihy a osudy	328

KAPITOLA 16 OSUDOVÉ SPOJENÍ: PAVEL FIRT & IKEM

Šest výzkumných ústavů v jeden IKEM	331
Odchovanec a nástupce	333
Já už budu hodný, dědečku!	337

KAPITOLA 17 VRCHOL KARIÉRY: PRVNÍ TRANSPLANTACE SRDCE

Krok za krokem	341
Prvenství určila legislativa	343
Přípravy a trénink na psech	344
Svačinka s cigaretou	349
Tisíckrát opakovaná... ..	351

KAPITOLA 18 JAKO HOROLEZEC ZA VRCHOLEM

Transplantací nic nekončí!	355
Úzký okruh přátel	356
Důstojně do penze	358
Náhly odchod	361
Návrat na Strž i do širšího povědomí	362
EPILOG Ohlédnutí Petra Firta	365
LITERATURA	367

PŘEDMLUVA I

POHLED ZPRAVODAJCE

Jednotlivé kapitoly strhujícího životního příběhu Julia Firta by samy vydaly na román. Osud nebyl k Firtovi vždy vlídný. Důležité ale je všechny nepříjemnosti přijmout, poprat se s nimi a ukázat, že i jedinec dokáže odolat tlaku většiny, nevzdat se a s osudem se popasovat jako chlap. Nikomu se to jistě nepodaří bez chyb. Po celý život však Julius Firt zůstal autentický, prokazoval schopnost pohybovat se v jakémkoli prostředí. Vždy měl na mysli dobro této země, vyznával ideály pravdy a svobodného světa, a nemálo tomu obětoval. Za to si nepochybně zaslouží ocenění, nejen touto knihou.

Život přivedl Julia „Fikuse“ Firta v období druhé světové války i do spárů špiónáže. A to aktivně na straně americké rozvědky, později přejmenované na CIA. Později musel čelit československé kontrarozvědce, plně ovládané komunisty a sovětskou NKVD. Snažila se, mnohdy úspěšně, mapovat vliv Američanů v naší zemi.

Vedoucí špiónážní mise USA major Charles Katek bohužel podcenil zásady zpravodajské práce. Všude měl dveře dokořán, a tak se prostě nemusel snažit. Lidé, kteří pro Washington pracovali vědomě, nabyli dojmu, že jde vlastně jen o společenská setkání, povídání nad dobrým jídlem zakončená kubánskými doutníky. Je těžké odhadnout, jak sám Firt rozuměl tomu, co dělá právě z hlediska špiónáže.

Pokud jde o „causu Minařík“ ze 70. let, můžeme se jen dohadovat, do jaké míry v tom byla naivita stárnoucího Julia a nakolik „sdílený“ osud emigranta v případě letitého působení pracovníka 1. správy StB kapitána Minaříka v mnichovské centrále Rádia Svobodná Evropa. Plánování a realizace řady teroristických útoků proti této stanici, včetně záměru unést Julia Firta do Prahy, jenom dokazuje, jak moc se bývalý režim obával dopadů šíření pravdy. Navzdory tomu, jak nám dnes vadí nálepkování jiných názorů, než zastává mainstream a politické vedení demokratického státu, přece jenom nikdo nejde na pravdu s kládívem.

Julius Firt byl nuceným útekem v den smrti Jana Masaryka odsouzen k životu mimo svou vlast. Žil jsem a pracoval ve Velké Británii v letech 1991–1995. Přestože jsem věděl, že se skoro kdykoliv mohu jet podívat domů za rodiči, sestrou

a přáteli, občas se mi zastesklo. Co potom museli cítit ti, jejichž život byl násilně přerván únorovým převratem, museli emigrovat a mohli jen doufat, že vláda komunistů jednou skončí. Mnozí se listopadu 1989 nedožili.

Čest památce Julia Firta za vše, co udělal pro nás, kteří dnes můžeme žít ve svobodném, i když ne bezchybném světě České republiky.

brig. gen. v. v. Ing. Andor Šándor
emeritní náčelník Vojenské zpravodajské služby ČR

PŘEDMLUVA II

OSOBNÍ VZPOMÍNKA

Pana profesora Pavla Firta jsem znal od roku 1974 až do jeho smrti. To, že byl průkopníkem cévní chirurgie nejen u nás, ale i v evropském měřítku, je všeobecně známo. Proto bych se v této vzpomínce soustředil spíše na své osobní zkušenosti s panem profesorem Firtem.

Když jsem nastoupil do IKEMu jako řádný vědecký aspirant, stal se – tehdy docent – Firt můj školitelem. Ukázalo se, že byl školitelem velice přísným, ale spravedlivým. Když jsem dělal lékařskou zkoušku z aspirantského minima, nesusouhlasil s tím, abych zkoušku složil, a nechal mne vyhodit, přestože ostatní členové komise považovali moje znalosti za dostatečné. Poté mi dával pravidelně úkoly, co mám do příštího týdne nastudovat, a v pátek odpoledne, když šli všichni domů, si se mnou sedl, hodinu mne zkoušel a danou látku jsme probírali. Tím mě naučil, že je potřeba medicínu dělat poctivě, jen tak ji může člověk dělat správně.

Na operačních sálech chtěl mít pan profesor klid, nehrála žádná hudba. Říkal, že on, když se v lese bojí, tak si také zpívá. Měl svoje heslo, parafrázoval anglické „safety first“ na „safety Firt“. Nemiloval bujaré oslavy a večírky. Když jsme jezdili na kongresy, které tou dobou byly velmi často spojené se společenskými setkáními, nikdy se jich nezúčastnil a raději zůstal ve svém pokoji. Na druhou stranu málokdo ví, že pan profesor Firt byl vynikajícím znalcem Haškova Švejka, navíc znamenitým hráčem licitovaného mariáše a jachtařem, který se svou jachtou vyhrál závody kajutových plachetnic a získal Modrou stuhu Vltavy. Vzpomínám i na to, jak jsme s panem profesorem, jeho synem Petrem, který se stal mým celoživotním přítelem, a ještě s docentem Vosmíkem z naší kliniky byli na týdenním zájezdu na lyžování na Chopku. Nezapomenu na to i proto, že jsem si vlastnoručně ušil šponovky. Nebyly příliš teplé a na severní straně Chopku byla taková zima, jakou jsem nikdy před tím ani potom nezažil. Ale jinak to byl nádherný zájezd.

Jednoduše řečeno, pan profesor Firt byl vedle mých rodičů jedním ze tří mentorů, kteří nejvíce ovlivnili nejen můj profesní, ale i osobní život.

prof. MUDr. Jan Pirk, DrSc.

emeritní přednosta Kardiocentra a Kliniky kardiiovaskulární chirurgie IKEM

*Rodičům Ludmile a Zdeňkovi k jejich jubileům, ženě Petře,
sestře Ivaně – a vůbec celé rodině za lásku, obětavost, podporu.
Zdeněk Vacek*

*Tuto knihu s láskou věnuji milovanému synovi Maxíkovi,
své rodině a památce těch, o kterých kniha vypráví.
Petr Firt*

ÚVODEM...

SKROMNÝ HRDINA NA PERIMETRU

Listopad 1941 v libyjské poušti. Z italské koloniální pýchy, pevnosti Tobruk, zbyly trosky. Ve třetím roce světové války dál zuří boj o tento strategický přístav na pobřeží Středozemního moře. Přísun čerstvých jednotek, transport raněných do nemocnic v týle i zásobování materiálem jsou pro silnou palbu nepřítele možné prakticky jen v noci, lodě se přitom proplétají mezi vraky tří desítek anglických a italských plavidel.

Elitní sbor Afrikakorps generála Erwina Rommela, „Lišky pouště“, vynášené nacistickou propagandou do nebes, převzal iniciativu a zasypává spojenecké obránce Tobruku dělostřeleckými granáty i pumami pověstných střemhlavých bombardérů Junkersů Ju 87, štuk, nalétávajících na cíle s charakteristickým drásavým jekotem. Rommelovi jsou podřízeny i co do bojeschopnosti citelně slabší italské jednotky – s o to komfortnějším zázemím a zásobami vybraných delikates.

Britské velení spoléhá při obraně fronty na mnohonárodnostní síly. Po bok Australanů staví Poláky a nově i Československý prapor 11 – Východní. Této ohněm bojů dosud nedotčené jednotce pod velením charismatického plukovníka Karla Klapálka je svěřen důležitý pětikilometrový úsek na perimetru. Tedy výšeč obranného půlkruhu kolem Tobruku. Než byli ze svých pozic vytlačeni, vytesali tu Italoové do skalnatého podloží spartánské pevnůstky, vzdálené od sebe asi 800 metrů a částečně propojené zákopy. Noví „nájemníci“ pro ně rychle vymyslí přezdívky, největší z nich neřeknou jinak než Honza.

Na jiném místě slouží dvě upravené přírodní sluje vyztužené kovovými nosníky

*Rodinná památka:
stetoskop Leopolda Firta
ze severoafrického bojiště.*

jako ošetrovna. Šéflékař kapitán Leopold Firt ji od Britů přebíral bez pomocného personálu, tedy pokud nepočítáme kočku, nepostradatelnou pomocnici v nikdy nekončícím boji s všudypřítomnými hlodavci.

Sedmačtyřicetiletý Firt, zkušený praktický lékař z Kobylis na tehdejší pražské periferii tu má práce nad hlavu. Naši vojáci čelí ve dne pouštnímu horku a v noci mrazu, ve vlhkých kobkách osvětlených petrolejkami vykašlávají černé hleny. Řadu mužů sužuje úplavice, chudokrevnost, podvýživa, nedostatek vitamínů, kaží se chrup, nemluví o psychických problémech. Všude leze spousta hmyzu. Příděl nevábné vody závisí na starých čerpadlech, ostřelování všech volných ploch včetně latrín nepřítelem komplikuje už tak bídnou hygienu. Snad jediné, čeho tu mají obě armády nadbytek, je jemný písek, použitelný i k „mytí“ nádobí. Dostane se úplně všude, takže už po pár dnech není poznat, kdo se narodil černovlasý a kdo jako blondák.

Firtova polní ošetrovna se otřásá s každým výstřelem nedaleké dělostřelecké baterie, písek se sype ze stropu i stěn a nutí ke kašli. Do krytu Klapálkova velitelství to má Firt sotva dvě stě kroků, zato pod německou palbou. Rommelovi odstřelovači a kulometčíci mají vytáhlého šéflékaře jako na dlani. Každá cesta na poradu, na kus řeči nebo na oběd může být cestou poslední. Firt se proto často vrhá k zemi, spíše kluše, než jde, to vše za povzbuzování kamarádů vykukujících zpoza pytlů s pískem. Při obědě se pak žertuje, jak správně padat a vstávat, aby to bylo podle vojenských předpisů.

Stejně je tomu při častých návštěvách jednotlivých pevnůstek, kam se s Klapálkem vydávají už proto, aby vojákům šli příkladem. Tu a tam, když vidí, že se blíží „starej“, se některý z mladých horlivců začne předvádět zahájením intenzivního ostřelování nepřítele. Ten promptně odpovídá a Klapálkovi s Firtem rázem hoří půda pod nohama.

Ale právě teď spolu oba přátelé sedí na velitelství nad skromným obědem. Nutí se pozřít nesporně kvalitní obsah masové konzervy Bully beef, kterou jim však znechutila prakticky každodenní konzumace bez pořádné přílohy, jen s nevábnou sušenou zeleninou. Ozvěna bojů za stěnami chráněnými pytli a barely s pískem náhle zesílí. Nedaleká pevnůstka dostala přímý zásah, s těmi kluky je zle. Leopold Firt zná svoji povinnost. Stejně jako před čtvrt stoletím, kdy jako mladý medik bojoval na srbské i italské frontě první světové války, se natáhne po lékařské brašně. Druhou rukou sevře uprášenou vlajku s červeným křížem na bílém poli. Klapálek mu položí ruku na rameno: „*Doktore, jdete na smrt!*“ „*Je to moje povinnost,*“ odpoví

Leopold Firt před ošetřovnou, chráněnou před ostřelováním pytlí s pískem.

Firt, pohledem se rozloučí a mávaje vlajkou vykročí z velitelství na sluncem rozpálený písek.

Hodně už se toho namluvílo o rytířskosti boje, důstojnické cti, respektu k práci zdravotníků na obou stranách fronty. Ale platí to ještě? A platilo to vůbec někdy? Koho má teď před sebou, komu je na mušce?

Zní to jako sentimentální historka z barvotiskových kalendářů pro vojáky, tištěných propagandisty všech válčících stran, ale nad několikasetmetrovým úsekem rozpálené libyjské pouště se skutečně rozhostí ticho. Jednotky pod britským velením stejně jako Němci přeruší palbu. Mhouří oči, přikládají k nim rozpálené dalekohledy a sledují vysokou štíhlou postavu Leopolda Firta, mávajícího praporem.

Překonává kritický úsek, mizí v troskách pevnůstky a po čase, který se všem kolem a jistě i jemu samotnému zdá nekonečný, když v rámci možností poskytl spolubojovníkům lékařskou pomoc, se vydává na cestu zpátky k velitelství. Poslední záchvěv jeho vlajky s červeným křížem a chladnoucí hlavě kulometů se opět rozštěkají. Zůstane vzpomínka, kterou skromný obětavý šéflékař i jeho velitel ve svých pozdějších knižních memoárech přejdou – byť Leo později právě za tento čin obdrží Československý válečný kříž 1939. Klapálek ani Firt necítí potřebu připomínat bezčetné příklady vlastního hrdinství od Tobruku a z řady

Za hrdinský čin, ošetření raněných druhů v ostřelované pevnůstce s nasazením vlastního života, obdržel šéflékař Firt Československý válečný kříž 1939.

dalších míst bojů v severní Africe a na Středním východě. Příběh svěří Leopold po návratu domů svému synovi a později i vnukovi. Ti do dnešních dob s úctou uchovali sadu autentických chirurgických nástrojů, stetoskop, ale i granát s kusem zdiva tobrucké pevnosti, pečlivě sestavená fotografická alba i Leopoldovy filmové záběry z té doby.

Pozornost si zaslouží nejen tento konkrétní příběh, ale s ním i celý pohnutý osud skromného šéflékaře od Tobruku. A také život jeho bratra, nakladatele a politika Julia Firta. V jejich stínu by rozhodně neměl zůstat Leopoldův syn Pavel, průkopník cévní chirurgie evropského formátu, který v roce 1984 provedl první úspěšnou transplantaci srdce v bývalém východním bloku. Putování po stopách výjimečného českého rodu Firtů však nezačíná v Libyi, nýbrž ve vesnici Sestrouň na Sedlčansku...

KAPITOLA 1

KLIKATÁ CESTA LEA A JULKA ZE SESTROUNĚ DO PRAHY

„Předkové? Těch mám milióny!“

Walter Percy Chrysler, automobilový magnát

KOŘENY RODU

Firt, nebo snad Fürth? Případně Firth či dokonce Fiurda? Hned na úvod předejdeme nejasnostem, týkajícím se podoby příjmení hlavních aktérů našeho příběhu. Putování po jejich stopách nás dovede do středních Čech, na Sedlčansko. Jak dokládají dochované matriky, přinejmenším od počátku 19. století používala rodina příjmení Fürth. Ovšem na hřbitově nedaleko Kramšovenského potoka, asi 300 metrů vzdušnou čarou od návsi obce Kosova Hora, se na jednom z náhrobků z roku 1810 objevuje také alternativní zápis Fiurda.

Česky hovořící a k českému národu se hrdě hlásící lékař Leopold i jeho mladší bratr Julius se pro fonetický přepis německy znějícího příjmení do podoby Firt rozhodli z vlasteneckých důvodů v období druhé světové války. Podobně postupovala řada dalších krajanů i příslušníků jiných národů, nosících příjmení původem z němčiny. Tento krok byl plně na místě, vždyť oba bratři prokázali své češství nejen za Masarykovy první republiky a v kritickém období Mnichova, ale i za německé okupace. Po odchodu do zahraničí patřili k významným představitelům zahraničního odboje: Leopold jako šéflékař našich jednotek na Středním východě a Julius coby člen londýnské Státní rady, „kapesního parlamentu“ doplňujícího činnost exilové vlády a prezidenta Edvarda Beneše.

Zřejmě historicky prvním dochovaným dokumentem, který nese jinou verzi jména než Leopold Fürth, je certifikát o dočasném zápisu do lékařského registru, jaký byl britskými úřady cizím státním příslušníkům vydáván od vypuknutí války v roce 1939. Dne 30. října 1943, pod pořadovým číslem 2486, jej získal „Firth, Leo“ s kvalifikací „M.D.U.“, tedy doktora všeobecného lékařství – s odkazem na jeho diplom z pražské univerzity z roku 1921. Bratr Julius tehdy staršího Leopolda

Rodný statek bratří Firtů v Sestrouni u Sedlčan (stav 2024).

upozornil, že „firth“ v angličtině a zvláště pak ve skotštině znamená „fjord“. Po válce se oba bratři, tedy bezdětný Julius i Leopold s manželkou Kateřinou a synem Pavlem, rozhodli pro úřední změnu příjmení na českou transkripci Firt. Pro přehlednost budeme tuto finální podobu příjmení používat i v kapitolách věnovaných událostem před rokem 1945.

Vraťme se na samý počátek příběhu. Obraťme pozornost k obci Sestrouň, v současnosti již části Sedlčan. Konkrétně k sestrouňskému dvoru, který nyní tvoří budovy s čísly popisnými 9 a 14. V minulosti se používalo také č. p. 13. Neslo je i stavení, které bylo po roce 1945, už jako ruina, zbouráno. Dnešní návštěvníky Sestrouně může mást skutečnost, že takto „uvolněnou“ třináctku úřady později použily znovu. Přidělily ji stavbě pod Všetečkovým mlýnem za vsí, kam zájemce o historii firtovského rodu mylně zavede navigace.

Jak uvádí místní historik dr. Tomáš Zouzal, sestrouňský dvůr byl založen snad již v 15. století a postupně rozšiřován o novou zemědělskou půdu kácením původních pralesů, rekonstrukcí či výstavbou nových hospodářských budov. Název samotné obce Sestrouň zřejmě odkazuje na zemana Sestrouna, zakladatele statku. Roku 1757 se tento poplužní dvůr stal součástí vrchnostenského statku Knovíz, tehdy známého jako Kňovice. Statek měl výměru 42,5 hektaru. Po revolučním roce 1848 byl majiteli pachtován.

Nejpozději od druhé poloviny 50. let 19. století tu jako pachtýř hospodařil Jindřich, děd Leopolda a Julia Firtových. Jejich otec Blažej, ročník 1862, působil v Sestrouni jako šafář. Šafáři původně sledovali a řídili robotní povinnosti místních občanů, po zrušení roboty roku 1848 byli nadřizenými zaměstnanců propachtovaného statku, tedy pacholků, pohůnků, skotáků, pasáků, ovčáků, děveček, čeledínů a jak se jim všem říkalo. Leova a Julkova matka Pauline, rozená Reinová, pocházela z Tábora, z rodiny úspěšných obchodníků.

NADĚJNÝ MEDIK

Prvorozený syn Leopold přišel v Sestrouni na svět v pondělí 25. června 1894. Jméno Leopold dostal zřejmě po dědečkovi z matčiny strany, obchodníku Leopoldu Reinovi. Jako datum obřízky je uvedeno úterý 3. července.

Po Leovi porodila Pauline 13. března 1896 Ludmilu, ale děvčátko zemřelo v dětském věku. Třetím v pořadí byl Julius, který na sestrouňském statku začal objevovat svět ve středu 17. listopadu 1897.

Poslední památkou na pobyt tohoto rodu na Sedlčansku je nejen samotný sestrouňský statek, ale i náhrobek Kateřiny, babičky Lea a Julka, na starém hřbitově u Kosovy Hory. Můžeme se jen dohadovat, nakolik hluboko byla v rodině zakořeněna židovská víra. Zdá se, že Leo s Julkem vyrůstali v tolerantním, ne-li přímo sekularizovaném prostředí. Opřít se můžeme prakticky jen o Juliovy vzpomínky. Nejznámější jsou jeho memoáry *Knihy a osudy* (1972), ale zajímavé detaily, které se nakonec

Devítiletý Leo a šestiletý Julek s typickou klukovskou hračkou té doby – obručí. Snímek plzeňského ateliéru „c.k. dvorního fotografa“ Jana Langhansse („F.“ užival po otci Františkovi).

v této knize neobjevily, zmínil již v lednu 1966 na vlnách Rádía Svobodná Evropa: „Dlouho jsem v Sestrouni nestrávil, protože když mi byly čtyři roky, přestěhovali se moji rodiče na Plzeňsko, takže vlastně mládí, na které se pamatuji, jsem strávil ve vesnici Vochov u Plzně. Tam jsem chodil od svých šesti let, tedy roku 1903, do obecné školy, dvoutřídky. Potom se rodiče přestěhovali o několik kilometrů dál, to už byla vesnice německá. Ta se jmenovala Aujezd ob der Mies, tedy Újezd nad Mží. Ale do školy jsem chodil ve Vochově, do české školy, takže vlastně do té německé vesnice jsem jezdil jenom na prázdniny.“

Julius se při jiné příležitosti vyznal ze svého dětského nadšení pro biblické příběhy. Na rozdíl od Kosovy Hory a Sedlčan, jejichž židovské náboženské obce byly v roce 1894 spojeny, nepůsobil ve Vochově rabín, který by děti vedl k náboženství.

Maminka proto Julka svěřila katolickému katechetovi – tedy bude-li vyučovat Starý zákon. Bystrý chlapec ale brzy odříkával, jak když bičem mrská,

Vytáhlý Leopold po maturitě (1914).

Julek své vzdělávání ukončil v kvartě.

i novozákonní věrouku. Nikde se nezmiňuje, že by to doma někomu vadilo. Mnohem později, jako čtyřicetiletý, se nechal pokřtít na Julia Václava, počátkem 60. let považoval za čest, že mohl sledovat jednání druhého vatikánského koncilu a se svým dobrým známým knížetem Karlem VI. Schwarzenbergem se zúčastnit audience u papeže Pavla VI. V to u židovského chlapce pan katecheta jistě nedoufal.

Rodiče chtěli svým potomkům dopřát dobré vzdělání, a tak začal o tři roky starší Julkův bratr Leo v roce 1905 chodit na osmileté gymnázium v Čáslavi. Později přestoupil do Plzně, kam denně dojížděl vlakem. Svědomitý Leo ovšem – na rozdíl od Julka – studium 10. července 1914 zdárně zakončil maturitou: „Na základě této zkoušky byl všemi hlasy uznán k návštěvě university dospělým,“ stojí v jeho vysvědčení. Zato Julek byl z jiného těsta: „Když se mě někdo zeptá na mé vzdělání, tak patřím k těm lidem, kteří obyčejně říkávají: No, hlavní věc je zdravý.“ Svá léta učení-mučení lapidárně shrnul: „Nešlo mi to v tercii, nešlo to ani v kvartě, a tak jsem raději dál nepokračoval. Odešel jsem na jednoletou obchodní školu do Prahy.“

Leo se z úspěšného složení zkoušky dospělosti dlouho neradoval, v létě 1914 už byl ve vzduchu cítit střelný prach. Svět stál po

Po absolvování plzeňského gymnázia začal Leo studovat v Praze medicínu.

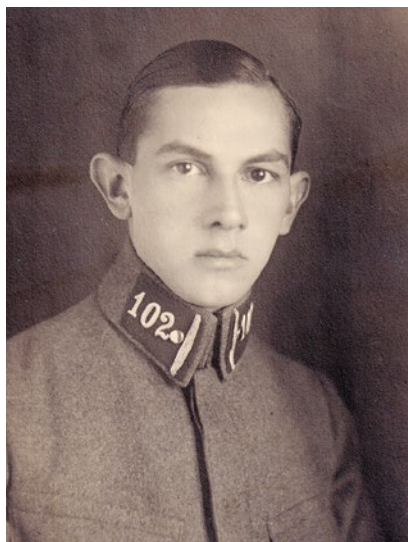

sarajevském atentátu na následníka rakousko-uherského trůnu Františka Ferdinanda d'Este a jeho českou choť Žofii, rozenou Chotkovou, na pokraji první světové války. Vypukla už 28. července.

Vytáhlý štíhlý Leopold Firt sice ještě stihl nastoupit na českou lékařskou fakultu Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze, ale v roce 1917 už musel jako medik narukovat. Dne 3. března vytáhl „do pole“, nejprve na srbskou a později italskou frontu. V rodinném archivu se z této doby dochovalo pouze několik málo fotografií. Dopisy z fronty nebo úřední záznamy bohužel chybějí.

Portrétní fotografie s dobře patrnými výložkami uniformy nám prozradí alespoň to, že sloužil jako infanterista, u 102. pěšího pluku. Právě sem byli odváděni rekruti z okresů Benešov, Příbram, Sedlčany a Milevsko. Na rubu jedné z pohlednic, zaslaných rodičům, najdeme vzorným rukopisem vyvedené slovo Békescsaba. Jde o město na jihovýchodě Maďarska, kam byli „stodruháci“ z Benešova přeloženi již v červnu 1915. Armádní velení totiž spoléhalo na to, že jazykově cizí prostředí zneutralizuje tehdy silný odpor Středočechů k odjezdu na srbskou frontu, proti „slovanským bratrům“.

Békescsabu popsal jistý František Loubal, jeden z Firtových spolubojovníků, následovně: *„Úřednictvo a tak zvaná smetánka místního obyvatelstva byly maďarské. Proto, když přišli stodruháci do Békescsaby, byli tu vítáni známým zdviháním rukou,*

V roce 1917 musel medik narukovat. Sloužil jako infanterista, u 102. pěšího pluku.

což znamenalo, že Češi jsou zbabělci a vzdávají se nepříteli. Ale toto zdvihání rukou netrvalo dlouho a přestalo, až několik maďarských provokatérů příležitostně pocítilo na vlastní kůži, jak pádná jest česká pravice a jak dovede šermovati dobře po maďarských zádech třebaš jen opaskem. Jinak tu nebyl život právě záviděníhodný. Město i okolí bylo zamořeno prachem, nebo blátem až po kolena. Nebylo žádnou zvláštností, že se někdy zabořil na ulici do bezedného bláta koník a bylo třeba i půl setniny, nežli mu z velkého bláta pomohli do menšího bláta. Pochodovati takovou bekeščabskou ulici bylo věru za trest...“

Leopold Firt sloužil po celou dobu pod plukovníkem Adalbertem Segnerem. Jejich

pluk sváděl už od začátku roku 1916 boje s Italy nedaleko Jadranu, v oblasti Doberdobského jezera (Lago di Doberdò). To se v současnosti nachází na území Itálie, kousek od slovinských hranic.

Koncem září 1917, tedy již za Firtovy účasti, „stodruháci“ odešli z doberdobského bojiště přes Ajdovščinu a Tarnovski gozd do Čepocvanského údolí. Průlom fronty se tu rakousko-uherské armádě podařil 24. října 1917, její mohutná ofenziva na sočské frontě vedla doslova k úprku Italů – stáhli se o více než sto kilometrů a nakonec je zastavila až rozvodněná řeka Piava. Tam se však zkonsolidovaným Italům za vydatné pomoci francouzských a britských divizí podařilo rakousko-uherské jednotky zadržet až do konce srpna

1918. V posledních měsících bojů pak byl 102. pěší pluk přesunut do Srbska, v reakci na Spojenci proraženou Soluňskou frontu.

Necelý rok po skončení první světové války, 26. října 1919, došlo k přejmenování pěšího pluku číslo 102 na československý pěší pluk č. 48 „Jugoslavie“. Plukovní prapor mu 28. října, k prvnímu výročí vzniku samostatné republiky, daroval jugoslávský král Alexander I. Leopold Firt zůstal ve stavu „osmačtyřicátníků“ až do roku 1927. Nabízí se hypotéza, že kontakty s jihoslovanskými spojenci mohly vojenskému lékaři Firtovi přijít vhod, když v roce 1940 utíkal z okupovaného Československa právě přes Bělehrad...

Nelokalizovaný snímek Leopolda Firta (sedící vpravo) u polní ošetrovny.

NESTUDIJNÍ TYP

Také v případě Juliova mládí máme k dispozici minimum dokumentů. Dochovaly se navzdory všem dramatickým událostem, které Julia během jeho 81 let dlouhého života a za dvou otřesů dramatických emigrací potkaly. O jeho mládí vypovídá prakticky jen záznam rabína Katze, správce matriky v Sedlčanech, sepsaný deset let po chlapcově narození.

Dalším záchytným bodem je až velice stručný, spíše bodový životopis, sestavený Juliem Firtem počátkem 50. let, kdy usiloval o americké občanství. Díky tomu víme, že první profesní štací po absolvování jednoročního obchodního kurzu v Praze se stala plzeňská filiálka banky Mercur. Strávil v ní tři válečná léta 1916–1918. Přes dosažení plnoletosti dokázal neznámým způsobem uniknout odvodu: *„Začínal jsem jako praktikant v bance a mým úkolem bylo pořizovat v půlročních lhůtách pro klienty výpisy z účtů, zvané kontokorenty, a opatřovat je výpočtem úroků (...) Chyby se nedaly vyloučit. Proto se na konci každého kontokorentu uváděla značka: S. E. & O. Bylo to prastaré italské označení, které převzala mezinárodní kupecká řeč: Salvo Errore ed Omissione!“* Chyby a opomenutí vyhrazeny – toto úsloví si Julius Firt velmi oblíbil a použil je i v úvodu svých pamětí.

Během působení v bance zahájil dvacetiletý praktikant s nedokončeným středoškolským vzděláním, ale zato nesporným obchodním i organizačním talentem svoji dlouhou politickou kariéru. V roce 1917 totiž vstoupil do první a poslední politické strany svého života, založené jen půl roku před jeho narozením coby Strana národních dělníků. Později (1898) se stala Českou stranou národně sociální, pod vlivem silné revoluční vlny valící se Evropou po skončení první světové války (1918) přemalovala štít na českou (následně československou) stranu socialistickou a teprve po mimořádném X. sjezdu roku 1926 se její název ustálil na Československé straně národně socialistické.

V úvodu druhého, až posmrtně publikovaného dílu svých pamětí *Záznamy ze starých deníků* Julius připomíná: *„V mládí na mě měli vliv především dva lidé: prof. Dr. Karel Moudrý – švagr Prokopa Maxy a exponent [protirakouské odbojové organizace] Maffie v Plzni, později poslanec a generální tajemník strany národně socialistické, a Konstantin Schindler, ředitel [plzeňského] lihovaru, otec zpěváka Jana Konstantina a herce Karla Konstantina. Byli to Masarykovi realisté. Na Masarykův návrh se již za [první světové] války a hlavně po ní většina členů rozešla do jiných politických stran.*

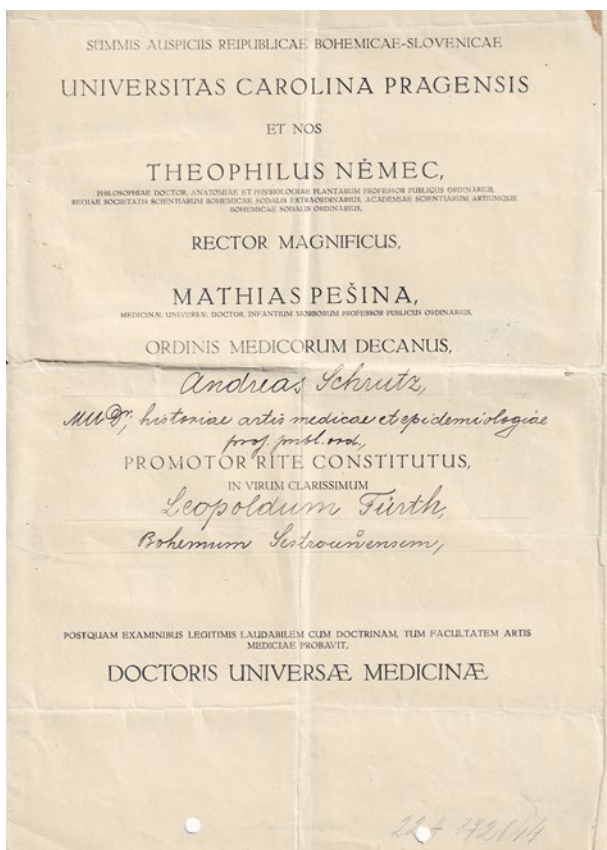
Já se svými vzory – už v roce 1917 – k národním socialistům. Bylo mi tehdy dvacet let. Měl jsem ovšem jen malé funkce v místních organizacích, jako vzdělavatel apod. Při tom jsem se samozřejmě seznámil i se špičkami strany: s Klofáčem, se Zemínovou a s jinými. Pak jsem z Plzně odešel do Prahy a od té doby jsem byl jen řadovým členem strany.“ Dodejme, že Václav Klofáč působil v období 1918–1920 jako první československý ministr národní obrany a Františka Zemínová, poslancující po celé trvání první, druhé i třetí československé republiky, byla po komunistickém puči v 68 letech odsouzena na 20 let a jedenáct si odseděla.

Sám Julius Firt se do vrcholných stranických a státních orgánů propracoval až během druhé světové války, kdy v Londýně usedl do Státní rady a po návratu do vlasti byl až do 10. března 1948 národněsocialistickým poslancem, dokonce místopředsedou zahraničně-právního výboru a zpravodajem pro státní rozpočet.

Ale vraťme se na počátek 20. let, kdy odstartovala Julkova kariéra byznysová i politická a obětavý Leopold nastoupil dráhu oblíbeného praktického lékaře.

*Františka „Fráňa“ Zemínová,
výrazná národněsocialistická
poslankyně.*

„Doctoris Medicinae
 Universae, Bohemum
 Sestrouněnsium“
 (diplom ze
 17. prosince 1921).

KAPITOLA 2

MLADÝ LÉKAŘ MLADÉ REPUBLIKY

BEZ PROTEKCE? NA PERIFERII!

Demobilizovaný infanterista Leopold Firt navzdory jistě drastickým zážitkům z válečné medicíny neustoupil od původního záměru věnovat se lékařství. Na jeho diplomu ze 17. prosince 1921 čteme polatinštěné jméno a české rodiště „Leopoldum Fürth, Bohemum Sestrouňensem“.

Mladý lékař toužil pokračovat ve vědecké dráze u charismatického profesora Josefa Pelnáře, od roku 1921 přednosty II. interní kliniky Lékařské fakulty Univerzity Karlovy. Ale Pelnář, který si inteligentního Firta s jeho dobrým vztahem k pacientům velmi oblíbil, mladíkovi otevřeně sdělil, že nemá žádnou politickou protekci, a tedy ani naději na akademickou dráhu. Pelnář by jej bez přímlyvy, rozuměj protekce, na klinice nemohl jmenovat ani asistentem. Doporučil mu proto dráhu praktického lékaře.

Brzy následoval další zásadní životní krok. V úterý 27. května 1924 uzavřel MUDr. Leopold Firt na pražském Žižkově sňatek s tamní rodačkou, o sedm let mladší Kateřinou Duchoňovou. Její rodina měla kořeny v Bítovanech u Chrudimi a Drásově na Příbramsku.

„Po delším hledání po pražských periferiích se [Leopold Firt] nakonec rozhodl pro Kobylisy. Jsa chudý, najal si dvě místnosti u místního kováře na hlavní, Fügnerově ulici. Tam také začali společný život s maminkou. V jedné místnosti tatínek ordinoval a ve druhé žili a spali. Tam jsem se také narodil.“ Prostřednictvím

V sobotu 16. července 1927 se Kateřině a Leopoldu Firtovým narodil syn Pavel.

*Novostavba
vilky s ordinací,
tehdy na praž-
ské periferii
(nyní Zenklova
846/195,
Praha 8 – Libeň).*

svých vzpomínek tu poprvé dostává slovo jediný syn Pavel, který přišel na svět 16. července 1927.

Počátky MUDr. Firta rozhodně nebyly snadné. Československo muselo ještě v první polovině 20. let bojovat o své hranice, proti vysoké inflaci rozvracející nejen poražené Německo bojoval ministr financí Rašín zhodnocováním koruny i za cenu deflace a ztráty řady pracovních míst. Počáteční společenské otřesy se podepsaly také na výživě obyvatelstva, péči o zdraví, bytové výstavbě.

„Troufám si napsat, že můj otec byl mimořádně dobrým a laskavým lékařem. Měl také zvláštní dar bezprostřednosti, vstřícnosti. Téměř všichni lidé si ho proto rychle oblíbili a měli ho rádi. Není tedy divu, že se mu záhy počalo dobře dařit, a mohl proto dokonce pomýšlet na stavbu vlastní vilky (samozřejmě s pomocí hypotéky).“

Kobylisy se krátce po konci první světové války a vyhlášení Československé republiky staly – po 74 letech samostatnosti – opět součástí Prahy. Z blízkosti metropole rozhodně profitovaly, díky výstavbě rodinných domků a vil zde prosperovalo hned několik menších cihelen. Sokolové a měštanské sbory začali využívat zázemí tamní střelnice, otevřené již roku 1890. Meziválečné Kobylisy si ovšem stále zachovávaly takřka venkovský ráz, zástavba přecházela ve statky, louky a pole.

Naproti Firtovu domu provozoval lékárnu magistr farmacie Dovolil. Rodiny se brzy sprátelily a jezdily spolu i na zahraniční dovolené, ať už po Alpách, nebo až do Benátek. Doktorovic Pavlík si hrál s „Peškem“ Dovolilem. *„Trochu výše, na stejné*

straně ulice, byla veliká vila. Patřila starému praktickému lékaři MUDr. Heindlovi. Ten zprvu nebyl příliš přátelský patrně kvůli otcovu původu i z konkurenčních důvodů. Později ale i on změnil svůj vztah k tatínkovi,“ pokračoval budoucí profesor Pavel Firt. Ve strojopisném torzu svých vzpomínek dále uvádí: „Naproti vile dr. Heindla byla hospoda ‚Na Vlachovce‘, která se mnohem později proslavila v televizi pořady ‚Sejdeme se na Vlachovce‘. Na téže straně [bylo] papírnictví paní Bohatové, kde jsem si kupoval špejle a papír na draka a klubíčko provázků na jeho pouštění. Vedle pak řeznictví a uzenářství Hulata. Chodívali jsme tam pro maso, uzeniny a já občas pro deset deka šunky ke svačině. Dodnes si vzpomínám, jak byla celá šunka umístěna v kovové kleci a jak ji krájeli ostrým dlouhým nožem na tenké plátky (...) Na levé straně byl ještě velký koloniál, kde voněla káva a různé koření. Zde se před krámem někdy také prodávaly kyselé okurky v kádi. Naproti pak velký statek Sejfrídů, kam se chodilo s bandaskou pro čerstvé mléko. Jejich asi desetiletý syn měl malou dvoukolo-vou bryčku taženou oslíčkem a s tou jezdil po Kobylisích. Strašně jsem mu to záviděl, ale bryčku a oslíčka jsem mít nemohl.“

Doktora Firta vozil zpočátku po návštěvách místní taxikář, ale brzy si vydělal na vlastní auto, dvouválcovou vzduchem chlazenou tatra. Koncem 20. let už přesedlal na šestiválce značky Nash, kvalitní vozy střední kategorie – ovšem v poměrech USA, u nás šlo i kvůli vysokému zdanění o dost drahý špás. Paní Firtová si proto svému otci na auto stěžovala, ať prý Leouškovi domluví. „Vydělal si na něj, Katuško? Tak ať si ho koupí,“ zastal se nadšeného automobilisty moudrý tchán.

Nejdříve jezdil Leo za pacienty taxíkem, později dvouválcovou vzduchem chlazenou tatra (na snímku) a americkými šestiválci Nash.

Pohled do statistik naznačí, jak výlučnou společnost v tehdejším Československu představovali páni automobilisté. K 1. říjnu 1926 jezdilo v celé republice, sahající od Aše až po Jasinu, všeho všudy 16 880 osobních vozů, z toho 57,3 % z produkce domácích značek. Importérům kraloval italský gigant Fiat, následovaný americkým Fordem a francouzským Renaultem. Nechyběla mezi nimi ani americká „známka“ (značka) Nash. Uznávaný sportovní novinář Vilém Heinz, přezdívaný Henry, napsal v září 1926 ve své reportáži z pražského autosalonu o místním zástupci „nashek“: *„Firma F. & J. Fröhlich učinila všechny přípravy pro velkou expozici. Bohužel (jiný by snad řekl bohudík), všechny velké vozy, které došly, byly rozebrány, jak se říká, z ruky. Vystavuje tudíž pouze několik vozů, které byly laskavostí majitelů zapůjčeny až do skončení výstavy. Chváliti tyto vozy by bylo zbytečné, stejně jako pověst firmy Fröhlich. Stánek její jest v Průmyslovém paláci, pravém křídle, čís. 51.“*

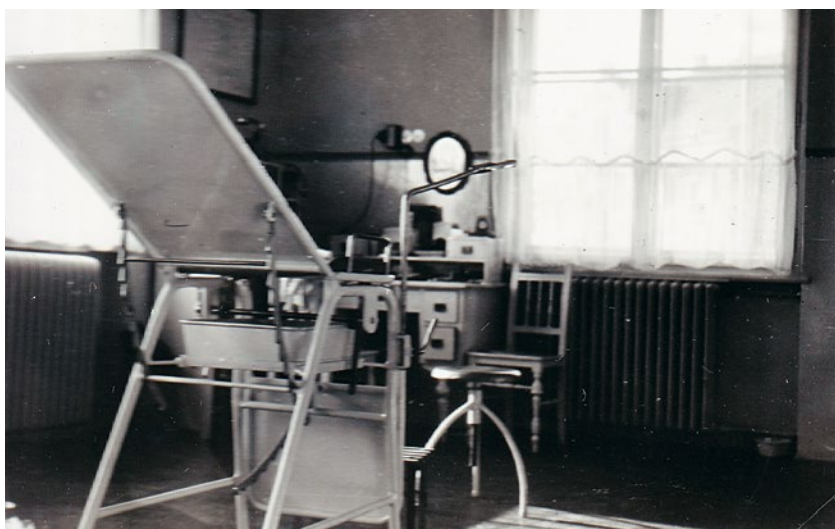
Počátkem 30. let totiž mezi dováženými automobily začaly nad německými, francouzskými a anglickými modely převládat výkonné, pohodlné, navíc nadprůměrně spolehlivé ameriky. Nash měl roku 1930 na svém kontě již přes 230 československých zákazníků. Zastoupení sídlící na Dlouhé třídě 35 otiskovalo v novinách inzeráty: *„Nash – Auta – Bez reklamy! – Bez konkurence!“*

Po hnědém sedanu z 20. let zamířil do garáže vilky kobyliského lékaře zelený nash modelového roku 1936. Stejnou značku preferoval také porodník a bonviván MUDr. Karel Steinbach, s nímž se bratři Firtové tou dobou spřátelili. Nashkou jezdila i slavná herečka Andula Sedláčková a další prvorepublikové celebrity.

U POKLADNY STÁL

Kromě Kobylis se Leopold vydával za pacienty hlavně po okolních vesnicích, jako byly Zdiby a Chabry. Ale také do Troje, kde ošetřoval ředitele i další zaměstnance ZOO. Před zahradou stála střelnice vlastněná dalším pacientem, takže se střelelo zadarmo. Jiný mu zase z vděčnosti vytvořil bustu a kdosi další se staral o zahradu, což paní doktorová velmi kvitovala.

Na původním blanketu receptu čteme: *„MUDr. L. Firt, praktický a železniční lékař,“* zažloutlý lístek papíru uvádí i moderní vybavení ordinace: *„roentgen – horské slunce“* a nechybí telefonní číslo RR8-217 s dodatkem: *„Nehlási-li se: ZÚ 410-41.“* Mezi pacienty převládali „abonenti nemocničních pokladen“, tedy dnešní terminologií klienti zdravotních pojišťoven.

Předválečná ordinace v Kobyliších. Za sebevzdělávajícím se Leopoldem je na zdi patrná fotografie syna Pavla s jeho psem.

Mezi zhruba patnácti miliony obyvatel první republiky se nemocenského pojištění účastnilo kolem 3,5 milionu osob plus jejich rodinných příslušníků. Systém pojištění na principu solidarity jsme už v roce 1888 převzali z Německa, později bylo nemocenské pojištění dělníků upraveno zákonem č. 221/1924 Sb., pamatujícím na případy nemoci, invalidity a stáří. Základní pilíř zdravotní péče tvořili praktičtí lékaři jako MUDr. Firt, honorovaní několika způsoby. Platbou za výkon, za případ onemocnění, platbou za hlavu a rok s paušálem. Pojišťovnám se přezdívalo

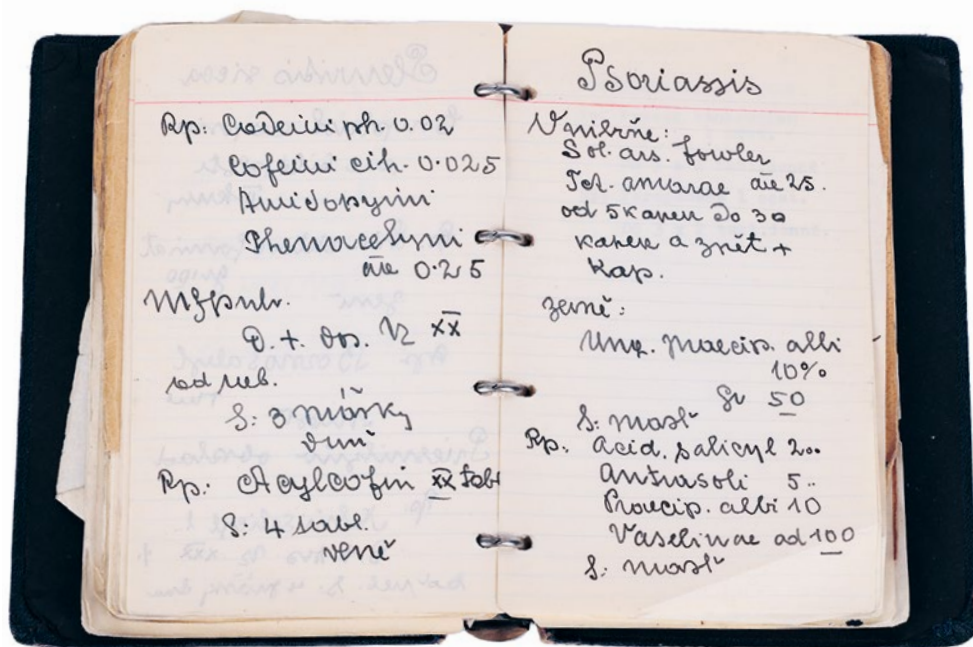
pokladny z toho důvodu, že pacient zaplatil lékaři přímo a poté žádal na pokladně pojišťovny refundaci. Zdravotní pojištění se však týkalo pouze námezdně pracujících, o jejichž přízeň se teoreticky ucházelo asi tři sta zdravotních pojišťoven. Hradily základní péči, poskytovanou praktickými lékaři a veřejnými nemocnicemi. Pojištění se vztahovalo i na rodinné příslušníky pojištěnců, což mělo ten pozitivní efekt, že lékař obvykle dobře znal rodinné prostředí a anamnézu svých pacientů. Výše pojistného postupně vzrostla na 6 % mzdy, polovinu odváděl zaměstnavatel. V nemocnicích byly stanoveny třídy péče: pojištěnci s rodinnými příslušníky měli při základním pojištění nárok na bezplatné ambulantní a nemocniční ošetření ve III. třídě nemocnice, státní zaměstnanci dosáhli na II. třídu, zato I. třída byla za příplatek. Rozsah nemocenských dávek i úroveň péče řadily Masarykovu první republiku k nejvyspělejší zemím nejen v Evropě, ale i na světě.

Přesto měl systém k dokonalosti daleko, a to i z pohledu současníků. V denících, které si kobylický lékař Firt vedl za druhé světové války na Středním východě, přirovnával neúměrné šetření penězi na žoldu a vůbec organizaci naší zahraniční armády k prvorepublikovým nemocničním pokladnám neblahé paměti.

Leopold Firt ovšem neměl nouzi ani o dobře platící „soukromou“ klientelu, takže si tento schopný a pracovitý lékař na periferii Prahy mohl dovolit zaměstnávat kuchařku, panskou i domovníka. Ten coby řidič z povolání udržoval nashe, zvládl údržbářské práce v domě a staral se o kotel ústředního topení. Jeho žena uklízela. U syna Pavla Firta se střídaly vychovatelky ze Sudet, aby byl bilingvní.

V Kobylicích prožil bystrý hoch šťastné dětství. S kamarády si v zahradě hrál na indiány, což nesvědčilo záhonům ani trávníku, který jednou vypálili nefalšovaným indiánským ohníčkem.

Pavel od dětství zvědavě pozoroval otce, ordinujícího od osmi do dvanácti a pak od dvou do čtyř hodin, než se vydal po návštěvách. Někdy se Pavlík vzbudil, když tatínka volali ke zraněním ze rvaček v nedaleké hospodě Na Vlachovce. *„To se pak v noci sešívaly rány a napravovaly a sádroualy zlomeniny. V té době byl praktik skutečně všeobecný lékař, který trhal i zuby a ošetřoval i běžná onemocnění očí a uší. Znalost všech ostatních oborů kromě malé interny, jako kupříkladu gynekologie, urologie, dětského lékařství, infekčních chorob atd. byla samozřejmostí. Léky se předepisovaly téměř bez výjimky jako magistraliter.“* Tedy připravované lékárníky individuálně. Ostatně rodina dodnes opatruje původní receptář, na jehož stránkách jsou Leopoldovým úhledným rukopisem zaznamenána složení i dávkování léčiv pro jednotlivé diagnózy.

Původní receptář léků, které se připravovaly takřka výhradně jako magistraliter.

Počátkem 30. let se dalším členem domácnosti stal impozantní černý vlčák s bílou náprsenkou – Lobo, kterého jako štěně daroval Firtovým jeden z pacientů. Z Loba vyrostl Pavlův věrný hlídač, nosící v zubech školní aktovku a odrazující spolužáky, kteří by si snad na doktorovic synka dovolovali.

Do obecné školy začal Pavel chodit na Rokosku, do koedukované třídy – chlapci se tedy již vzdělávali společně s děvčaty. Když po třetí třídě odešel dobrotivý ředitel Novák do penze, nastala s novým kantorem Boháčkem „vojna jako řemen“. Kromě jiného zavedl takzvané kárné knížky, do nichž si každý žák musel zapsal své prohřešky a vždy v pondělí je přinést podepsané otcem. Od začátku roku seděl Pavlík s jedním z nejzlobivějších žáků ve třídě, „skutečným pokušitelem (...) Vždy jsem se velice bál okamžiku, kdy knížku tatínkovi předložím a vyčkával jsem do poslední možné chvíle v neděli večer...“

Pavel Firt vzpomínal i na letní prázdniny v Dalmácii a lyžování na Šumavě, odkud se jako šestiletý vrátil s osklivou zlomeninou levé nohy v holeni. Ležel pak v podolském sanatoriu, kde ho ošetřoval slavný profesor Arnold Jirásek. V sádře pak doma pobyl ještě asi tři měsíce, nohu měl po jejím sejmutí tak atrofickou, že musel téměř půl roku chodit o berlích a později o holi.

Mnohem příjemnější vzpomínky měl na strážníky, stojící na křižovatkách v jakýchsi sudech s červenobílým nátěrem a řídící provoz v pražských ulicích velkým černým pendrekem. Zapomenout se nedalo ani na vůni holičství pana Přibíka v Jungmannově ulici, nebo na párek se slaným rohlíkem u Macháčka v Palackého ulici: *„Dodnes před sebou vidím obsluhující děvčata, jak červenýma rukama loupou horké taliány. Občas jsme se stavili u Paukerta na Národní třídě, u Zoufalého na Jungmannově náměstí nebo u Lipperta Na Příkopě. Nejraději jsem měl chlebičky s humrem nebo s husími játry. Vzácně, a to spíše s maminkou, jsme zašli do cukrárny k Bergerovi nebo Myšákovi ve Vodičkově ulici. Pražský výlet býval zakončen návštěvou kina v Divadle Vlasty Buriana na rohu Jungmannovy a Lazarské. Odpoledne tam dávali krátké filmy a grotesky pro děti.“*

Až zpětně si Pavel Firt uvědomoval, že se z něho *„stával zhýčkaný a rozmazlený jedináček (...), a kdyby to stejným způsobem pokračovalo dále, (...) patrně i jeden z tzv. zlaté mládeže. Zlom měl nastat až v primě.“* Tedy v důsledku neblahých mnichovských událostí podzimu 1938 a okupace zbytku země nacisty z března 1939.

KAPITOLA 3

JULEK „ŠPIRITUSNÍKEM“

ZA OPONOU BYZNYSU A POLITIKY

Vznik samostatného Československa 28. října 1918 znamenal přesunutí mnoha úřadů a centrál průmyslových firem z Vídně na území nového státu. Vznikla velká sháňka po českém úřednictvu. Lákavé nabídky využil i Julius Firt. Po angažmá v pobočce banky Mercur krátce pracoval v plzeňském lihovaru, odkud roku 1919, v pouhých dvaadvaceti letech, postoupil do centra Prahy na místo disponenta velmi vlivné ústřední organizace lihovarského průmyslu – Lihové ústředny.

Šlo o období dramatického zákulisního boje o ovládnutí tohoto výnosného odvětví. Nová republika v zásadě převzala právní řád Rakouska-Uherska, s dílčími obměnami tak pokračoval i státní lihovarský monopol. Již 8. listopadu 1918 byla nařízením Národního výboru zřízena Československá komise lihová, pověřená převzít příslušnou agendu vídeňské Lihové ústředny. Základním úkolem bylo starat se o úhradu správy lihu, tedy kupovat surový líc od výrobců, zušlechťovat ho za odměnu v rafineriích a výsledný produkt prodávat na domácím území podle vládou stanovených cen, případné přebytky co nejlépe zpeněžit za hranicemi. Zmíněné nařízení dále komisi opravňovalo vybírat k pokrytí vlastních nákladů od lihovarů příspěvek, a to podle poměru jejich výroby na celostátní produkci. Výši tohoto příspěvku měla schvalovat vláda. Nařízení také komisi bez zvláštního vládního souhlasu zakazovalo vývoz rafinovaného i surového lihu do zahraničí.

Československému státu tak přešlo do rukou ohromné bohatství, protože na jeho území se nacházelo asi 80 % procent všech lihovarů rakousko-uherské říše. Ceny lihu na světových trzích byly navíc vlivem obecného poválečného nedostatku velice příznivé. Především v méně úrodných oblastech patřil lihovarnický průmysl mezi významné zdroje zaměstnání a líc se stával nepostradatelnou surovinou pro mnohá další odvětví hospodářství, například dopravu. Pro představu, výrobou lihu se v tehdejší státě zabývalo 60 droždářských a průmyslových lihovarů a rafinerií, dále 1052 zemědělských lihovarů, 70 ovocných lihovarů